

אוסף סיפורים 'שפ'"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך שמואל אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

האתרוג שהביא לשידוך (על-פי 'הליכות')

בכל שנה דאגו סוחריו ארבעת המינים לייבא לפולין אתרוגים מאיטליה או מארץ ישראל. האתרוגים הובאו לקרקוב, וממנה סופקו לעיירות הקטנות.

ואולם באותה שנה לא הצליחו הסוחרים להשיג אתרוגים. פגעי מזג האוויר הסבו נזקים קשים למטעי האתרוגים, עד שקשה היה למצוא אתרוג כשר. סוחריו האתרוגים, שנהגו להציג לפני לקוחותיהם ארגזים רבים של אתרוגים, השיבו את פני הפונים ריקם. "אין אתרוגים", השיבו בעצב שוב ושוב.

ככל שהתקרב החג והאתרוגים לא נראו, גבר החשש בקרב קהילות רבות כי השנה יישארו בלי פרי עץ הדר בחג הסוכות, ובעצם בלי האפשרות לקיים את מצוות ארבעת המינים. דאגה גדולה שרתה בחצרו של הרה"ק רבי אליעזר מדז'יקוב, בנו של הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ. מקורביו לא יכלו להעלות על דעתם מצב שבו הרבי לא יברך על אתרוג בחג הסוכות. עצם המחשבה הזאת העבירה בהם חלחלה. הם לא נחו ולא שקטו ולא חסכו במאמצים להשיג אתרוג.

למשימה גויסו גם החסידים. כולם ניסו לחקור ולדרוש, לברר ולרחרח, היכן אפשר להשיג את האוצר הזהוב, שבלעדיו ארבעת המינים אינם שלמים. אלא שכל מאמצייהם לא נשאו פרי, תרתי משמע. חג הסוכות התקרב והלך, וחדוות ההכנות לחג הייתה מאופקת ועצורה. מעל הכול ריחפה מועקת האתרוגים החסרים. החסידים ייחלו לדבר אחד ויחיד – אתרוג בעבור הרבי.

בעיר קרקוב התגורר הגביר ר' קלמן פיצליס, מחסידיו הנאמנים של הרבי מדז'יקוב. אף הוא לא שקט על שמריו. הפעיל את קשריו המסועפים, שיגר איגרות בהולות והריץ מברקים דחופים לכל כתובת אפשרית. הוא לא היה מוכן להשלים עם רוע הגזירה, ועשה כל שביכולתו למצוא אתרוג בעבור רבו.

יומיים לפני החג, כשנדמה היה שכבר כלו כל הקיצין, הגיעה ידיעת זהב לאוזנו של קלמן. אחד מסוחריו האתרוגים הצליח להניח ידו על אתרוג יחיד, מהודר ונאה. הגביר לא בזבז רגע, ויצא בריצה אל חנותו של אותו סוחר. שם ראה התגודדות גדולה סביב הסוחר המאושר. רבים ביקשו את האתרוג, והיו מוכנים לשלם תמורתו מחיר יקר.

הסוחר ניצל את ההזדמנות עד תום. הוא עמד על בימה מוגבהת וניהל מכירה פומבית סוערת. מכל עבר הכריזו המתמודדים את סכומי ההצעות שלהם, והמחיר האמיר ועלה. המספרים כבר היו דמיוניים ממש, אבל האנשים היו מוכנים לתת הון רב בעבור האתרוג. קלמן עלה על כיסא. הוא ניצל רגע של הפוגה בקריאות וקולו הדהד בחלל: "אני נותן את אחוזתי תמורת האתרוג!". דממה נפלה בקהל. כולם הביטו בקלמן כעל מי שהשתבשה עליו דעתו. אבל קלמן היה נחוש.

"זה אתרוג בעבור הרבי", הצהיר בנחישות, "ובעדו אתן כל הון שבעולם". קהל הסקרנים והמתגודדים פינה שביל מעבר בעבור הקונה המאושר. הוא ניגש אל האתרוג הנכסף והחזיק בו בידיים רועדות מהתרגשות. "מכור לך!", צהל הסוחר, שקיבל אחוזה מפוארת תמורת אתרוג אחד!

כשהאתרוג בחיקו עשה קלמן את דרכו במהירות לדז'יקוב. לא היה בליבו אף לא שמץ של הרהור חרטה, רק גאווה גדולה על הזכות היקרה שזכה לה – לשמח את הרבי ולרכוש בעבורו אתרוג כשר למהדרין. האחוזה הייתה בעיניו חסרת ערך לחלוטין. מה לנכסים גשמיים אל מול מצוות "ולקחתם לכם" של הצדיק הקדוש?
פניו של הצדיק האירו באור יקרות למראה האתרוג. עיניו נצצו בחדווה של מצווה. השמועה התפשטה כבזק ברחבי העיירה. צהלה גדולה נשמעה מפי החסידים. יש אתרוג לרבי!

הצדיק לא נותר חייב לחסידו ומטיבו. "ר' קלמן יקירי", פנה אליו בחיבה, "קח לך מביתי כל חפץ שתבחר".

עכשיו באה שעתו של קלמן להוכיח כי הוא קרוץ מחומר שממנו עשויים סוחרים ממולחים. הוא החליט לנצל את ההזדמנות הנדירה ולהעז לבקש מאת הרבי את התגמול המופלא ביותר שיכול היה להעלות על דעתו. אם זו עת רצון, אולי ייעתר הרבי והוא יזכה...

"רבי", אמר ביראת כבוד, "יש דבר אחד בביתו שבו אני חפץ. בחדר הסמוך נם בעריסתו בנו-מחמדו של הרבי, מאיר'קה הקטן. אף לי יש בת בגילו. אהיה אסיר תודה אם אזכה שהרבי ישתדך עימי, ובנו היקר יישא את בתי לכשיגדלו".

הוא סיים את דבריו ותלה מבט מתוח ברבי. האם הגזים בבקשתו? שמא חצה את הגבול? הוא בחן את פניו של הצדיק בחשש מה. הרבי הרהר קצרות והחווה בידו לעבר משמשינו. "הגישו תקרובת לשולחן", הכריז לאושרו של החסיד, "הבה נרים 'לחיים' לרגל השידוך!". ואכן, בבוא העת נשא רבי מאיר, בנו של הרבי, את דבורה, בתו של ר' קלמן פיצליס, בשעה טובה ומוצלחת.

האדמו"ר רבי מאיר, שאביו היה מכנה אותו 'הגאון שלי', קיבל אחריו את עול ההנהגה ונודע כאחד מגדולי הצדיקים בדורו. ספריו, 'אמרי נועם', שיקפו את גאוניותו הגדולה בנגלה ובנסתר ותפסו מקום של כבוד על שולחנם של רבים וגדולים.

ההתערבות

את הסיפור הבא שמעתי מאחד היהודים המשפיעים ביותר בעולם היהודי כיום, הרב יוסף יצחק אהרונוב :

בניו יורק ישנו עורך דין פלילי יהודי בשם בן ברונפמן. הוא מייצג ידוענים ועושה חיל בעבודתו המקצועית. פעם הוא קיבל פנייה מזמר ראפ מפורסם שמכונה "פאף דאדי" בבקשה לייצג אותו בבית המשפט. הלה הסתבך בקטטה שכמעט נגמרה ברצח, והיה זקוק לעורך דין טוב שיחלץ אותו מהתסבוכת המשפטית. כחלק מהעסקה ביניהם, אותו זמר גוי המכונה "ראפר" הציע שברונפמן ייצג את כלל החברה שבבעלותו, תאגיד ענק שמעסיק כשש מאות עובדים. אך התנאי הברור שלו היה שברונפמן חייב להיות זמין כל הזמן, ובכל שעה שיקבל ממנו טלפון עליו לענות לו. אבל ברונפמן הודיע שהתנאי הזה לא מקובל עליו. הוא מוכן להיות זמין רק שישה ימים בשבוע, משום שהוא שומר שבת ולעולם לא

ירים את הטלפון ביום השביעי. "זאת המתנה שקיבלתי מאלוקים", הוא אמר, "יום אחד עם האישה והילדים. לא אוותר על כך בשום מחיר." הראפר כעס, אך לא היה יכול להרשות לעצמו לוותר על השירותים של עורך הדין המצוין. הם חתמו על חוזה והתחילו לעבוד יחד.

בליל שבת אחד ברונפמן יושב בסעודת שבת משפחתית ונהנה מכל רגע. אין לחץ, אין טלפונים, אין צעקות מהמשרד, רק המשפחה הקרובה והאהובה. לפתע מצלצל הטלפון, והוא שוב מצלצל ושוב מצלצל. הטלפון לא הפסיק לצלצל במשך דקות ארוכות, והילדים ספרו לא פחות מאלף צלצולים! אך ברונפמן לא הרים את הטלפון. הוא שיער שזה הראפר, אבל בכל זאת דבק בהחלטה. למרות שהזמר הזה בטוח שהעולם שייך לו, למרות שיש לו מיליוני עוקבים ברשתות החברתיות ולמרות שהוא מייצג עסק חשוב עם מאות עובדים – עליו להבין שאני משרת את השם לפני שאני משרת אותו.

בצאת השבת חזר ברונפמן אל האיש. "אני מצטער על אתמול, אך התניתי אתך מראש שבשבת אני לא עונה לטלפונים". להפתעתו, הראפר שחרר צחוק גדול ואמר: "אתה ממש לא צריך להצטער. למעשה, הרווחתי בזכותך עשרת אלפים דולר. אתמול ישבתי עם חברים וסיפרתי להם עליך, על זה שאתה חי חיים בעלי משמעות ולא עובד בשבת. החברים לעגו לי ואמרו שאין באמריקה אנשים כאלה שיעצרו את העסקים למשך עשרים וארבע שעות. התערבתי איתם על עשרת אלפים דולר. לשמחתי, אני ניצחתי!"

החניה הקדושה – [בנימין ב', אשקלון]

הסיפור מתחיל לפני חמש עשרה שנים בשנת תשס"ה. זכיתי, ואיני יודע למה ובאיזו זכות, להיות אברך וללמוד בכולל לפחות שמונה שעות ביום. באותה תקופה לא היו הרבה אברכים באשקלון, העיר שבה אני גר, וכל האברכים הכירו זה את זה. זאת בניגוד למצב היום, שברוך ה' יש כולל בכל פינה ותלמידי חכמים נמצאים בכל רחבי העיר ומרביצים תורה לבעלי הבתים.

רכשנו דירה נאה קרוב לכולל. השכנים קיבלו אותנו בחביבות והאוירה היתה נפלאה. בחג הסוכות של אותה שנה חיפשתי מקום שבו אוכל לבנות את הסוכה סמוך לדירה שבה אנו גרים. המקום הקרוב ביותר נמצא בחניה הכפולה של אחד מדיירי הבניין. ניגשתי אליו וביקשתי את רשותו לבנות את הסוכה בחניה שלו. להפתעתי השכן (שבאותם ימים היה רחוק מאוד מתורה ומצוות) התרגש מאוד ואמר: "אני מוכן להחנות את הרכב שלי ברחוב הסמוך. כבוד הרב (כך הוא כינה אותי תמיד, אף על פי שאיני רב כלל ואני אף רחוק מאוד מלהיות רב) יכול לבנות את הסוכה בחניה שלי". לעולם לא אשכח את חג הסוכות הראשון בבניין שבו אנו גרים. הילדים היו אז קטנים, וחלק מהם עוד לא נולדו. השכנים שלנו הצטופפו בסוכה ושמעו דברי תורה בצמא.

לאחר חג הסוכות הקפיד אחד השכנים ללמוד איתי הלכות כל ערב, ותוך זמן קצר הוא שב בתשובה שלימה ... חלפה לה שנה ביעף, ושוב התקרב חג הסוכות. השכן החביב פנה אליי מיוזמתו ואמר: "כבוד הרב לא שוכח, בבקשה גם השנה תבנה את הסוכה אצלי בחניה". חיבקתי אותו בחום ואמרתי לו שהוא יהודי נפלא. אותו חג היה מרומם. שוב הקפידו השכנים להתארח בסוכה בכל יום ולשמוע דברי תורה. שמת לי לב שהשכן החביב בעל החניה מתעניין במצוות החג יותר מהרגיל ושואל שאלות חשובות מאוד. הוא שימח אותי מאוד!

נדלג קצת בזמן ונגיע לימים של חג הסוכות תשס"ח. באותם ימים היה קצת מסוכן להסתובב ברחובות, מכיוון "שהשכנים" שלנו מהעיר עזה החליטו שלא מתאים להם שנישאר בחיים ורצו להרוג אותנו בכל מחיר. הם החלו לירות על העיר שלנו טילי גראד וקסאם. באותם ימים לא היו אזעקות ולא כיפת ברזל. כל טיל שהערבים היו יורים היה נופל איפה שנופל, ומי שהיה בקרבת מקום היה צריך לשמוע את השריקה של הטיל ולמצוא מחסה. זה באמת היה מפחיד. אבל כשהתקרב חג הסוכות הטיילים לא עניינו אף אחד. להיפך, באותו חג נבנו סוכות רבות יותר מבשנה רגילה.

באותה שנה השכן החביב כבר עשה את צעדיו הראשונים כבעל תשובה. אמרתי לאשתי שהשנה כנראה נצטרך למצוא מקום אחר לסוכה, כי ברוך ה' בעל החניה בוודאי ירצה לבנות את הסוכה שלו בחניה שברשותו. אשתי הנהנה בהסכמה. מצד אחד המקום היה נוח מאוד, אבל מצד שני יש שמחה גדולה לשְכִינָה - עוד יהודי מתחזק באמונה. אבל מחשבות לחוד ומציאות לחוד. להפתעתי המוחלטת אמר שכני היקר: "כבוד הרב, אני מקווה שאין לך תוכניות אחרות. את הסוכה שלך אתה בונה אצלי בחניה". הייתי מופתע. "אבל השנה גם אתה בונה סוכה! איפה תבנה אותה?" שאלתי. השכן היקר ענה: "כבוד הרב, אל תדאג לי, אני אמצא מקום, העיקר שאתה 'תקדש' לי את החניה. הסוכה שלך שומרת לי על הבית". צחקתי בקול. איזו תמימות של יהודי יקר !!!

חג הסוכות היה נפלא, אך הערבים מהדרום הגבירו את קצב הירי. כמעט מידי יום היו נופלים על העיר שלנו אשקלון כל מיני מעופפים מלאים בחומר נפץ שיצרו בהלה מובנת אצל כולם. בנר השמיני של חג החנוכה התפלל כל עם ישראל לשלומם של החיילים במבצע 'עופרת יצוקה'. על העיר שלנו נורו טילים רבים, וחלק מהם התפוצצו ממש על בתי מגורים, אבל ברוך ה' שעושה ניסים לעמו ישראל. אין דרך להסביר את ההשגחה של אבינו מלכנו על ילדיו.

באחד הלילות הקשים של אותה מלחמה שמעתי רעש חזק של חבטה. לא ידעתי מה פשר הרעש. בבוקר נחרדנו לגלות טיל שנפל בשלימותו לחניה של שכני היקר, ולמזלנו הוא לא התפוצץ. אם הוא היה מתפוצץ היה מתרחש אסון נורא. שכני היקר חיבק אותי ואמר: "אתה רואה, כבוד הרב? אמרתי לך שהסוכה שלך מקדשת את החניה. אם לא

היית בונה את הסוכה בחניה הטיל היה מתפוצץ. "חייכתי אליו ושוב אמרתי: איזו תמימות של יהודי יקר. בוודאי הנס התרחש בזכות התמימות שלו.

השנים חולפות ביעף, והגיעה שנת תש"פ. הילדים שלנו גדלו, וחלק מהם כבר הפכו להורים בעצמם. עם השנים הפך השכן היקר לתלמיד חכם צדיק, והוא מזמן עקף אותי בידיעותיו בתורה. באחד הערבים נכנס השכן היקר לביתי והציע את הבן שלו כשידוך לבת שלי. רעייתי שמחה מהרעיון. הילדים נפגשו לפי כל גדרי ההלכה, ולשמחתנו החליטו להקים בית של קדושה. התחלנו להתארגן לחתונה וקבענו תאריך, וככל שעברו הימים הבנו שחתונה רגילה לא תוכל להתקיים בגלל הוירוס (הקורונה). חתונה אסור לבטל! ועם כל המגבלות היינו צריכים למצוא מקום לקיים בו את החתונה. השכן הצדיק שלי אמר: "כבוד הרב (הוא עדיין מתעקש לקרוא לי כך), אני חושב שאני יודע איפה כדאי לקיים את החתונה". "היכן? שאלתי. הוא הצביע על החניה ואמר: "החניה שלי היא מקום של קדושה. בכל שנה כבוד הרב בונה שם את הסוכה ומקדש את המקום. זוכר שלפני שנים עשרה שנה נפל טיל ולא התפוצץ? זה הכול בזכותך". להפתעתי הזוג הצעיר די שמח מההצעה ונערכה חתונה משמחת בחניה ה"קדושה".

בעזרת ה' בקרוב נזכה לחגוג את חג הסוכות תשפ"א. טילים, וירוס, לא משנה מה - את הסוכה נבנה בחניה של השכן היקר. עם ישראל חי. מגפות, מלחמות וכל מיני מניעות לא יעצרו את עם הסגולה. את הסוכה נבנה באהבה.

הכיסא הריק (צנתרות הזהב (ח"ב עמ' סב)

חסידיים ואנשי מעשה לצד המוני עמך ישראל וגם צדיקים נסתרים מל"ו הצדיקים הנסתרים שבדור, מכתתים היו את רגליהם לליזענסק, כדי לשחרר לפתחו של צדיק הדור, הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זצ"ל. על אחד מהם, אשר הופיע ביום מן הימים בליזענסק, מסופר הסיפור הבא:

בין ההמונים שצבאו על פתח היכלו של הרבי רבי אלימלך, צצה לפתע דמותו של אדם לבוש בחליפה קצרה, כמנהג הגויים, דבר שהיה בלתי מצוי בימים ההם בין שלומי אמוני ישראל יושבי מדינות גאליציא ופולין. תלבושת כזו, הוכיחה בדרך כלל על בעליה, כי פרש מדרך ישראל סבא, רחמנא ליצלן, והתבולל בין הגויים. ואולם עד שהיה סיפק בידי הגבאים לעכב בעדו ולהרחיקו מסביבות המעון הקדוש, חמק הלה בזריזות אל החדר פנימה והגיע עד לפני הרבי.

לפליאתם של הנוכחים, קיבל הרבי רבי אלימלך את פני האיש בחיבה יתירה, האיר אליו פנים, נטל את הפיתקא אשר הושיט לו הלה וקרא בה בעיון רב. אדהכי והכי, מיהרו הגבאים להזעיק את בן הרבי הגדול, הלא הוא הצדיק הקדוש רבי אלעזר, אשר הוראותיו היו קובעות להם כיצד לנהוג במקרים מביכים כגון זה, שכן ידועה

היתה קפידתו הרבה של הרבי על המשנים מן התלבושת היהודית המקורית, עד כדי אי נכונות לקבל את פניהם בהיכלו.

ברם, הפנים המסבירות בעליל שהראה הרבי לאיש, העידו כמאה עדים, כי מדובר הפעם במקרה יוצא מן הכלל, עד כי גם רבי אלעזר נותר מנגד דומם, מבלי לנקוט עמדה, כשעיניו מרותקות למחזה הנדיר.

לאחר שסיים הרבי לקרוא את הפיתקא שמסר לו האיש, נשא אליו את עיניו ושאלו בנימה אבהית:

"האם יש לך בקשה מיוחדת?" "הן" - השיב האיש בשפה הגרמנית ובקול רם, אשר נשמע היטב בכל פינות החדר - אחלה את פני הרבי להתפלל בעדי, כי מי שלבי שבוי באהבתו, יפנה אף הוא לאהבה אותי!"

הופעתו ותלבושתו של האיש, לצד השפה הגרמנית שבפיו, ועל הכל בקשתו המוזרה הצדיקו לכאורה נזיפה חמורה ומנה אחת אפיים, ואולם למרבה הפלא, הוסיף הרבי להאיר לו פנים ביתר שאת, ואף נשא את קולו וברכו כפי בקשתו לאמור:

"הקדוש ברוך הוא יעזור לך וימלא את משאלת לבך, שנשוא אהבתך ישיב לך אף הוא אהבה!"

לאחר שסיים רבי אלימלך לקבל את קהל המשחרים לפתחו, נכנס רבי אלעזר אל הקודש פנימה וניסה לדלות מפי אביו הקדוש, את פשר היחס הלבבי שניתן לאותו 'אשכנזי', הלבוש בבגדי נוכרים ומדבר בשפתם, והמענה האוהד שניתן לבקשתו המוזרה.

"בעזרת השם תבין את הדבר!" - הבטיחו הרבי אך לא פירש מאומה.

בשלהי חודש אלול של אותה שנה, כבר ידוע היה בכל המחוזות הקרובים והרחוקים, כי יבול האתרוגים נפגע קשות מפגעי מזג האוויר, וכי השגת אתרוג הדר לחג הסוכות תהיה כרוכה בקשיים מיוחדים. ישראל קדושים, המהדרים במצוות החלו מיד לנקוט בכל האמצעים הדרושים כדי לייבא אתרוגים ממדינות אחרות, ובמיוחד חרדו החסידים להשיג אתרוג ממרחקים בעבור הרבי הקדוש שבליזענסק. ואולם ככל שנקפו הימים התברר, כי המשימה קשה עוד יותר מששיערו בתחילה.

במוצאי יום הכיפורים, קרא רבי אלימלך, לבנו רבי אלעזר, והורה לו לצאת בנסיעה מהירה לאחת הערים בפרוסיה - היא גרמניה - כדי לקנות שם אתרוג הדר לחג הסוכות. על אף שנהיר היה לרבי אלעזר כי בדרך הטבע אין לו סיכוי לשוב מן הדרך הרחוקה לפני החג, לא שאל שאלות ולא הקשה קושיות, כי אם יצא תיכף ומיד למלאות אחר מצוות אביו.

ואכן לאחר מאמץ ויגיעה לא מועטים, עלה בידי רבי אלעזר לרכוש אתרוג מהודר כדת וכהלכה, ואולם הדבר היה כבר בערב החג כאשר האפשרות לחזור הביתה לפני החג שוב לא היתה במציאות, והוא נאלץ להשלים עם הרעיון כי ייאלץ לחוג את חג הסוכות בניכר. כל אותו היום, התרוצץ רבי אלעזר בין חצרות התושבים היהודיים שבאותה העיר, כשהוא תר אחר סוכה כשרה כדת וכהלכה, אשר ניתן יהיה לברך עליה "לישב בסוכה" ללא חשש ולסעוד בתוכה את סעודת החג - אך לשווא. תושבי המקום לא הצטיינו בדקדוקים יתרים בהלכה, והסוכות המועטות שהוקמו בעיר היו כשרות אך בדיעבד. עגמת נפשו של רבי

אלעזר עקב כך היתה גדולה ורבה, פי כמה וכמה מזו שגרמה לו השהייה בחג בארץ נוכריה. בדלית ברירה גמר בלבו כי מלבד סעודת החובה שבליל החג הראשון, יכלכל את עצמו במשך כל ימי החג בפירות ובירקות בלבד, ובכך יפטור את עצמו מחיוב אכילה בסוכה מדאורייתא.

לאחר תפילת ליל החג, בעודו יושב בבית הכנסת והוגה בספר, פנה אליו לפתע אחד מיהודי המקום ושאל: "היכן מתכוננים אתם לסעוד בחג הסוכות?" ועוד בטרם הספיק רבי אלעזר להשיב, המשיך הלה ואמר: "בביתי תוכלו למצוא סוכה כשירה למהדרין והינכם מוזמנים לסעוד אצלי במשך כל ימי החג!"

עם כניסתם אל בית האיש, אורו עיניו של רבי אלעזר, למראה הבית היהודי המובהק שניגלה לעיניו. מזוזות גדולות קבועות היו בפתחים, הצניעות ניכרה היטב בחלל וריח של יהדות שורשית בדרך ישראל סבא נדף מכל פינה. מלבד התלבושת ה'אשכנזית' של בעל הבית כדרכם של מרבית היהודים בפרוסיה, התנהל כל הבית על פי התורה והמצווה, וגם הסוכה המפוארת, אשר לתוכה הוביל בעל הבית את אורחו ענתה על כל דרישות ההלכה ללא שום פגם ופקפוק.

לאחר שנוכח ביראת השמים המופלגת של האיש ובני ביתו, ולאחר ששוחח עימו בדברי תורה והלכה ונוכח לדעת, כי גם בדיני הכשרות יכול הוא להיות סמוך ובטוח על האיש ועל ביתו. ניאות רבי אלעזר לסעוד את סעודות החג על שולחנם. ואכן נחת רוח מרובה מצא רבי אלעזר בצל קורת מארחו אשר אף ידע לערוך את שולחנו לפני ה', ולא פסק פומיה בכל שעת הסעודה מדברי תורה שמחים ומאירים כדרך גוברין יהודאין, תלמידי חכמים יראי ה' וחושבי שמו.

לאחר תום ימי החג, כאשר בא רבי אלעזר להיפרד מעל מארחו ולהודות לו מקרב לב על הכנסת האורחים הנאה שנהג בו ועל ההנאה הרוחנית העצומה שהסב לו במחיצתו, הואיל לבטא בשפתיו תמיהה שניצבה בפניו במשך כל ימי החג ולא ידע את פתרונה:

"ברשותכם" - נענה ואמר למארחו - "אבקש לדעת את פשר הכיסא הריק, אשר הוצג בראש השולחן לצדכם בסוכה, בכל הסעודות בכל ימי החג והמועד, מבלי שאיש יישב עליו!"

מדוע ריק? - התפלא המארח על השואל ועל שאלתו - "וכי לא ראיתם כי ביום הראשון ישב עליו אברהם אבינו, ביום השני - יצחק אבינו, ביום השלישי - יעקב אבינו, וכן בשאר הימים לפי סדר בואם של האושפיזין הקדושים!?"

"לא לא ראיתם!" - הודה רבי אלעזר. "חבל! חבל מאוד שלא ראיתם אותם!" הצטער המארח ה'אשכנזי' מעומק לבו.

כאשר חזר רבי אלעזר מפרוסיה אל בית אביו לליזענסק, מיהר לספר לפניו בראשונה בהתרגשות מרובה, את דבר הכיסא הריק אשר ניצב בסוכת מארחו ואת ההסבר שקיבל על כך. התחייך רבי אלימלך חיוך רב משמעות ופתח ואמר: הבטחתי לך כי בעזרת השם, תבין את פשר קבלת הפנים הנלבבת שערכת ליהודי ה'אשכנזי' שביקר אצלי לא מכבר. ובכן לשם כך שיגרתני אותך לפרוסיה, כדי שתזכה להכיר מקרוב את אותו יהודי אחד מן הצדיקים הנסתרים שבדור, הזוכה לראות עין בעין את האושפיזין הקדושים, המבקרים בסוכתו מדי שנה בשנה.

“ועתה אגלה לך גם, כי האיש ביקש ממני אז להתפלל בעדו שהשכינה הקדושה אשר אותה הוא אוהב בכל לבו ונפשו, תאהב אף היא אותו!”
 [למען לא יטעה הטועה לומר, כי מסיפור זה מוכח, שאין להקפיד על הלבוש ועל הסביבה וכי ניתן להתלבש כ'אשכנזי' ולהתגורר בעיר 'אשכנזית', ואף על פי כן לזכות לארח את שבעת הרועים בסוכה... נענה ונאמר: לא היא! אדרבה! דוק מינה לאידך גיסא: רק מי שהוא בעל מדריגה כה נעלה, הזוכה לארח את שבעת הרועים בסוכתו - הוא, ולא אחר, רשאי להסתיר את עצמו בלבוש 'אשכנזי' ולהתגורר בעיר 'אשכנזית' מבלי לחשוש פן יבולע לו].

הרוקח החסיד (מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

סיפר הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זיע"א את אשר בדידיה הוה עובדא בשנים קדמוניות, בטרם עלה על כס ההנהגה, באותם השנים שלפרנסתו היה עובד כרוקח בבית המרקחת, והיה עבוד את השי"ת באופן מופלא ומסתופף בצילא דמהימנותא של הרה"ק היהודי הקדוש מפרשיסחא זיע"א:

היה זה בעיצומה של מלחמת צרפת ורוסיה, כשחיילותיו של נפוליון מלך צרפת נלחמו באלכסנדר הקיסר הרוסי. בעוד שרוסיה הייתה זו השולטת בעיר פרשיסחא, הרי שבעיצומה של המלחמה התהפכו היוצרות וחיילי צרפת השתלטו על פרשיסחא. גייסות של חיילים מילאו את העיר, ואילו המחנה הצבאי שלהם, בו היו אוכלים וישנים, היה מחוץ לעיר.

כרגיל אצל מחנות הצבא, הייתה גם מחלקה רפואית שבה היה רופא מומחה שתפקידו היה בעיקר לטפל בפציעות החיילים בקרב, ואף לדאוג להם בימי השגרה. אותו רופא צבאי ששהה במחנה הצבאי שליד פרשיסחא, שונא ישראל מובהק היה. הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב, ושנאתו של הרופא ליהודים הייתה הרבה מעבר לעיקר ההלכה. במיוחד הייתה מפעפעת בו שנאה מיוחדת לרוקח היהודי שבעיר, רבי שמחה בונם בונהארד, שכן רואה היה את יחס ההערכה והכבוד המיוחד שכל תושבי העיר רחשו לו. למרות שמעולם לא למד הרוקח לימודי רפואה סדירים, אנשי העיר העריכו והחשיבו את הרוקח יותר מרופאים מומחים, ובוודאי יותר מאותו רופא צבאי שהגיע לו לעיר ואיש לא הכירו.

בקנאתו הרבה ובשנאתו העזה החל הרופא הצבאי לתכנן מזימות אפלות בכדי להגות מהדרך את הרוקח היהודי. שעות רבות היה הרופא עוקב אחר סדר יומו של הרוקח ומנסה לחשוב כיצד יוכל לטמון לו פח, להרע לו ולהציק לו על לא עוול בכפו. הרוקח מצדו היה עסוק בתורה ובחסידות. בין לקוח ללקוח היה הרוקח הוגה בתורה הקדושה ומתעמק בספרי חסידות, וכלל לא העלה בדעתו את מזימותיו המרושעות של הרופא הצבאי.

הגיע ובא יום הכיפורים. בבית מדרשו של היהודי הקדוש בפרשיסחא ניגש רבי שמחה בונם לפני התיבה, כשבאמצע תפילת הלחש נפתחת הדלת בפראות רבה וקבוצת חיילים נכנסת פנימה בצעדים נמרצים. הם צריכים באופן דחוף את הרוקח היהודי בכדי שירקח

עבורם תרופה מסוימת באופן דחוף. בידם מרשם שנתן הרופא הצבאי, והתרופה מיועדת עבור שר הצבא שאינו חש בטוב והוא זקוק לה באופן דחוף.

בקושי רב הסכימו החיילים לחכות עד שרבי שמחה בונם יסיים את תפילת הלחש, ואך כשסיים את תפילתו ופסע 'עושה שלום' לאחוריו, ניגשו החיילים אל רבי שמחה בונם ונתנו בידיו את המרשם הרפואי, תוך כדי שהם מציינים בפניו כי הדבר דחוף ביותר, ולפיכך עליו לבוא יחד עימם תיכף ומיד אל בית המרקחת ולהכין את התרופה עבור שר הצבא. חכימא דיהודאי היה רבי שמחה בונם. הוא התבונן במרשם היטב והבין כי אך תואנה מבקש לו הרופא הצבאי, וכי העיתוי המדויק נועד בכדי להפריע לו את תפילות היום הקדוש. בעודו חוזר ומביט שוב ושוב במרשם, לפתע אורו פניו של רבי שמחה בונם וחיוך רחב עלה עליו. הוא מיהר להכניס את המרשם אל חיקו, וענה לחיילים בשפה ברורה: חזרו ואמרו לרופא כי תיכף ומיד, עם סיום התפילה, אגש בעצמי אל שר הצבא ואסדר את העניין על הצד היותר טוב.

דבריו של רבי שמחה בונם נשמעו לחיילים אמינים ביותר. הם הבינו כי בעוד זמן קצר ממש מסתיימת התפילה, והרוקח יפנה משם להכנת התרופה. אין להם סיבה להתמהמה כאן יותר, בעוד שהעניין עומד להיות מסודר לשביעות רצון הרופא ושר הצבא. הם הרהרו לעצמם, כי אילו יתחמק הרוקח ולא יסדיר את העניין כראוי, הרי שאין להם מניעה לחזור שוב לכאן ולהביאו בכוח אל בית המרקחת, אלא שעתה אין צורך בכך.

עם סיום התפילה היו משוכנעים כולם כי עתה יפנה רבי שמחה בונם היישר אל בית המרקחת ויכין את התרופה עבור שר הצבא, אך לא כך היה. רבי שמחה בונם פסע לאיטו לכיוון ביתו. היה בזה סיכון רב, שכן עצם ההעזה שלא להכין תיכף את התרופה, כבר הייתה כרוכה בסכנה, ואילו הדחייה הנוספת, הייתה כבר סכנה של ממש. כמה סקרנים היו מהלכים בעקבותיו של רבי שמחה בונם ומלווים אותו בחשש רב, אלא שרבי שמחה בונם עצמו היה מהלך בשלווה וברוגע, כאילו אינו זוכר את המרשם שטמון בחיקו.

כאשר התקרבו לביתו של רבי שמחה בונם, ניכר היה במלווים כי הם אינם מאמינים למראה עיניהם. רבי שמחה בונם עצמו היה מהלך כשעיניו מושפלות, אולם הם שהביטו על ביתו לא ידעו את נפשם: מחלון הבית נשקפה דמותו של הרופא הצבאי, כשהוא צופה ומביט, משל מחכה הוא לבואו של רבי שמחה בונם חזרה לביתו. בתחילה נבהלו המלווים מאוד, הם לא ידעו מה זומם הרופא ולשום מה הוא נמצא בבית, אולם משעמדו קרוב לבית יכלו לראות היטב כי מצב רוחו של הרופא אינו מרומם בעליל, וכי הוא נרגז ומתוח ביותר.

רק נכנס רבי שמחה בונם לביתו והנה הוא מגלה את הרופא הצבאי יחד עם בני משפחתו כשהם כולם בוכים ומייללים בקול רעש גדול. הרופא הפיל את עצמו לרגלי רבי שמחה בונם ובעודו מתייפח בבכי סוער התחנן שיואיל רבי שמחה בונם להחזיר לו את המרשם. בקולות משונים היה הרופא מצווח שיואיל רבי שמחה בונם לחוס על חייו ולרחם עליו ועל צאצאיו ולהשיב לו את המרשם שנשלח אליו.

מודה ומתוודה אני, אמר הרופא, על חטאיי. ביקשתי להצר לך ולהפריע את תפילתך ביום הקדוש לכם, ומהשמיים נענשתי כראוי לי. עתה, שמתחרט אני על כך מכל ליבי, אבקשך

שתסכים ברוב רחמיך להחזיר לי את המרשם לבל אתחייב עליו בנפשי. בקושי רב הצליחו הנאספים להציל דבר מפיו של הרופא ולהבין את אשר אירע. התברר להם כי הרופא טעה ובחפזו לכתוב את המרשם טעה ובמקום לרשום מרכיבים של תרופה הוא רשם שם של רעל חריף ומסוכן מאוד, אשר די בטיפות ספורות ממנו כדי להמית אדם. במילים אחרות: מרשם זה המונח אצל רבי שמחה בונם הוא למעשה מסמך מרשיע שאין כמותו, שכן בו מפורש שהרופא מצווה את הרוקח להכין את תמהיל רעל זה בכדי להרוג את שר הצבא. הרופא הבין היטב את מצבו הבישי. אם בימים כתיקונם מעטים הסיכויים לצאת בשלום, הרי שבזמני מלחמה על אחת כמה וכמה, והוא לא הפסיק להתחנן על נפשו כי רבי שמחה בונם יואיל להחזיר לו את המרשם. אלא שלמרבה הפלא הקשיח רבי שמחה בונם את ליבו ולא הסכים בשום אופן להיענות לבקשתו של הרופא ולרחם על האכזרים. בקול שלו ורגוע נענה רבי שמחה בונם ואמר: אילו רק היית מבקש להרע לי בממוני, בוודאי שהיית מוחל לך! גם אילו היית מציק לי בגופי, בוודאי שהייתי מוחל לך, אבל אתה ברשעותך לא ביקשת להרוויח ממון או להציק לי בגופי, אלא להרע לנשמתתי ולהפריע לי את תפילתי בליל יום הכיפורים, את התפילה החשובה ביום זה שאפילו לשטן אין רשות להשטין בו, על כך אין אני יכול לסלוח לך! אין לך מחילה!

משראה הרופא כי אין בדעתו של רבי שמחה בונם להיעתר לבקשתו וכי כלתה אליו הרעה, תיכף עלה בדמיונו המראה בו נקבע גזר דינו למוות וכיצד מובילים אותו אל עמוד התלייה כמשפט הראוי לאויבי המלכות, והוא החל לבכות ולהתחנן על נפשו בפני אותם יהודים שכבר הספיקו לשמוע על המחזה המדהים ולהיכנס אל הבית, שיואילו בטובם לבקש עליו רחמים בפני רבי שמחה בונם שיחזיר לו את המרשם. הרופא אף נקב בסכום כסף ענק שהוא מסכים לתת לרבי שמחה בונם עבור החזרת המרשם.

נכמרו רחמיהם של הסובבים והם ביקשו עבורו מרבי שמחה בונם שיסכים לוותר ולהחזיר את המרשם לרופא האומלל. אולם רבי שמחה בונם לא הסכים להיעתר לבקשותיהם: וכי רחמנים אתם יותר ממני? הלא את תפילת יום הכיפורים הוא בא להפריעני, ואיני רוצה למחול על הפרעה זו!

סוף דבר שהציבור שהתאסף שם נתן לו עצה טובה, שיתחייב בסכום כסף גדול לטובת קהילת יהודי פרשיסחא תמורת הוויתור, ונמצא שהקהל כולו הוא זה שמבקש את רבי שמחה בונם שיסלח לך. אכן עצה זו הועילה, ולאחר שהרופא הוסיף והתחייב כי לעד ולעולמי עולמים לא יגרום שום רע לבן ישראל, הסכים רבי שמחה בונם למחול לו ולהחזיר לו המרשם. כמובן שברגע שהמרשם בא לידי של הרופא הוא קרע אותו בחמת זעם והשליך את הקרעים לכל עבר.

מכל אותו סכום גדול שנתן הרופא לקופת הקהילה לא הסכים רבי שמחה בונם לקחת אפילו פרוטה אחת. היה זה קידוש ה' רב ועצום, על הסיעתא דשמיא שהיה לו לרבי שמחה בונם ששונאיו כרו לו בור ונפלו לתוכו. כשבד בבד נמצאו הכל למדים על מעלת תפילות יום הכיפורים שעל הכל ניאות היה רבי שמחה בונם לוותר אך לא על הפגיעה בהם.

הרה"ק האביר יעקב זיע"א בספרו 'אלף בינה' מסביר את דברי הפסוק (תהלים קיט קסד): 'שְׁבַע בַּיּוֹם הִלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטֶי צְדָקָךָ', שהכוונה בזה הוא על תפילות יום הכיפורים, שלפי שהתפילה ביום הכיפורים מתקבלת ומרוצה יותר משאר הזמנים בשנה, לפיכך דווקא ביום זה נתקנו חמש תפילות, יותר מכל זמני השנה. והנה חמש תפילות שיש ביום הכיפורים יחד עם שתי קריאת שמע הם שבע, ועל זה אמר הפסוק 'שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך', 'יום' היינו היום הזה הידוע, הוא יום הכיפורים ששבע פעמים בו מהללים את הקב"ה, 'על משפטי צדקך' לתיקון השכינה הקדושה הקרויה 'צדק'.

סירב לעמוד בהתחייבות (שרפי קודש (עמ' נו)

מספרים על הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע ששכר פעם יהודי פשוט עם הארץ באומרו לו שייתן לו במשך שנה תמימה אכילה, שתיה, לינה וכל צרכיו בהרחבה גדולה, אבל בתנאי שיציית לו לכל מה שיצונו, והלה הסכים.

ויהי כעבור תקופת שנה, בערב יום הקדוש אמר לו הרה"ק עתה הגיעה העת שתציית לדברי וברצוני שתלך להמיר את דתך. הלה ניסה להתחמק ואמר להרה"ק: להשתמד חס ושלו, בשום אופן. אך למענכם אפילו באש, אולם להשתמד חס וחלילה.

אך הרה"ק עמד על דבריו - "תנאי הוא תנאי! והרי הבטחת לי לקיים את כל אשר אצווק?!" כשהתעקש הרה"ק וביקש לקחת אותו בכוח אל הכומר, החל הלה להתאבק ולהתקוטט עמו, היהודי היה גבוה וכבד גוף [אף הוסיף האמ"ח בצחות: "בוודאי, הרי זה היה לאחר שנה של אכילה דשנה..."], ואילו הרה"ק מבארדיטשוב היה יהודי נמוך וצנום, והפיל את הרה"ק לארץ.

תוך כדי ההיאבקות, הוציא הלה להרה"ק שיערה מזקנו. מיהר הרה"ק מבארדיטשוב ורץ עם השיערה לארון הקודש ואמר: "ראה נא ריבונו של עולם! מי כעמך ישראל?! יהודי פשוט זה, אינו יודע מאומה, ועם כל זאת כשרק ביקשתי ממנו שילך להשתמד - אף שהתניתי עמו לפני כן ונתתי לו על כך שכרו משלם - סירב בכל תוקף!"

כשסיפר הרה"ק האמרי חיים זצ"ל את המעשה הנ"ל, פתח ואמר: עובדה זו שאין כדוגמתה להמליץ טוב על ישראל, כבר סיפרתי מספר פעמים. אך הנני חוזר לספרה שוב כי לדעתי יש בה סגולה לטהרת הנשמה.

והמשיך האמ"ח: ובזה יש לפרש את הכתוב (פרשת יתרו) "היה אתה לעם מול האלקים והבאת אתה את הדברים אל האלקים", קח נא 'את העם' - אפילו אותם מבני ישראל הנקראים 'עם', שהם בדרגה פחותה, ואמור להם שיהיו "מול האלקים" היינו כנגד רצונו יתברך, אז "והבאת אתה את הדברים אל האלקים" - ללמד זכות עליהם, כי מה שימאנו ויסרבו, יהיה מליצה גדולה על בני ישראל.

שינוי שהציל חיים (הרב אשר קובלסקי שליט"א)

כיצד זכה ר' רפאל לישועה גדולה אף שהיה מאד רחוק מהרפואה הנכספת...

היה זה לפני תקופה קצרה, כאשר יהודי תושב שיקאגו, הר"ר רפאל נפתלי משה בן רחל הי"ו, חלה בנגיף המתפשט בכל רחבי תבל. הוא קיווה וייחל לעבור את המחלה בשלום, אולם לא כך קרה. למרבה הצער, עד מהרה החלו מערכות גופו ללקות בזו אחר זו, הוא הובהל לאשפוז בבית החולים כשמצבו הולך ומידרדר. אולם דבר לא עזר. מצבו הרפואי הלך והחמיר, מערכות גופו החלו לקרוס. הרופאים נאלצו לחברו למכשיר ה'אקמו' המפורסם, שתפקידו לחקות ולעשות את פעילות הריאות והלב, כאשר אינם מתפקדים כראוי.

מיד עם חיבורו למכשיר הבהירו הרופאים, כי מדובר בתקווה קלושה יחסית, שכן המכשיר אינו יכול להחליף את פעולת הלב והריאות לאורך זמן... חלפו שלושה שבועות, ודבר לא השתנה. רבים אמרו למענו תהלים והתפללו לרפואתו, אולם נראה היה כי שערי רחמים ורפואה סגורים ומסוגרים. ככל שחלף הזמן מאז חובר למכשיר ה'אקמו', הבהירו הרופאים חזור והבהר כי הסיכויים להשיבו לחיים בריאים כמקדם פוחתים והולכים, עם כל יום שחולף בו הלב והריאות אינם מתפקדים - קשה להאמין שישובו לפעול אי פעם...

ידידיו וחבריו בקהילה החליטו להיכנס לעובי הקורה, לעשות משהו דרמטי, מהפך של ממש, למען חברם הנתון על ערש דווי. הם הכריזו כי כל בני הקהילה נקראים לחזק ולהתחזק באמירת ברכת 'אשר יצר' בכוונה, מתוך תקווה שההתחזקות בברכה זו - שנתקנה על בריאות מערכות הגוף, תסייע לחברם.

היה זה ביום חמישי בערב. עוד באותו ערב פורסמה הודעה מסודרת מטעם הקהילה, כי למען החבר הנתון בצרה יתכנסו כל בני הקהילה יחדיו להתחזק באמירת ברכת 'אשר יצר'. הם קבעו שיעור מיוחד שיתקיים במוצאי שבת, שיעור שיעסוק בברכת 'אשר יצר' והלכותיה, וכולם נקראים להשתתף בו, איש בל יעדר.

ויהי ממחרת, ביום ששי, שעות ספורות לפני כניסת השבת, בהפתעה גמורה התקבלה הבשורה המרגשת מפי הרופאים, כי החולה - שכבר נחשב כנוטה לעבור לעולם שכולו טוב - פקח את עיניו. ממש כך. הבשורה הלהיבה את בני הקהילה וחזקה אותם, ובמוצאי שבת התכנסו כולם לשיעור המיוחד, למדו על ברכת 'אשר יצר' וכוונתה, והתחזקו בצוותא לברכה מתוך הכתב, בכוונה וכהלכה. לפעול טיפין טיפין, והרופאים הורידו את תפקוד מכונת ה'אקמו' ממאה אחוזים ל- עם סיום השיעור - הגיעה בשורה נוספת, מרגשת מקודמתה. הלב והריאות חזרו 85 אחוזי תפקוד, כאשר את 15% האחוז החסרים ימלאו הריאות והלב, האיברים שכמעט התייאשו מהם. כבר ביום המחרת המשיכה מגמת השיפור, ולא ארכו הימים עד שהחולה נותק ממכשיר ה'אקמו', החל להבריא, והוא ממשיך ומתחזק לקראת חזרה לשגרה מלאה!

על הנס הפלאי הזה, שמענו ממגיד המישרים הרה"ג רבי שמעון שפיצער שליט"א, שתיאר את דבר הסיפור שעשה לו כנפיים בקהילה היהודית בשיקאגו, כאשר כבר שב לתפקד כחבר מן המניין בימים אלה, החולה אשר הרופאים נואשו מחיו - בקהילה, הולך

ומבריא כבמעשה ניסים . וללמדנו בא: אחת הדרכים להשלים למניין מאה ברכות, הינה ברכת 'אשר יצר'. זו ברכה יקרה מפז, הנאמרת כמה וכמה פעמים ביום, וטומנת בחובה אוצר יקר מפז של הודאה לה' על חסדיו בהענקת בריאות איתנה, וקיום מערכות הגוף באופן בריא וטוב. כמה חבל למלמל ברכה כה יקרה תוך כדי ניגוב ידיים, אגב הליכה חזרה למקום בו היינו, ללא כוונה והתרגשות ... מנגד, כמה כדאי לאמץ את הברכה הזו, להבינה היטב, להתבונן במערכות הגוף המשוכללות אשר בורא עולם העניק לנו - ולהודות לו עליהן מכל הלב.

ברכת 'אשר יצר' היא גם 'ביטוח בריאות' ייחודי, כפי שחושף בעל ה'סדר היום' בספרו, הבטחה מרגשת ודרמטית: 'מי שיכוון בברכת אשר יצר - לא יחלה כל ימיו ולא יצטרך לרופא כל ימיו'! לא יאומן כי יסופר: ברכה אחת, הנאמרת כמה פעמים ביום כמעט כבדרך אגב, יש בה את היכולת להעניק לנו ביטוח בריאות אמיתי ואיתן, כזה שמאפשר לנו לשכוח מי קופת החולים שלנו, מי רופא המשפחה שלנו, ומהו בית המרקחת הקרוב לביתנו. ההתחזקות באמירת ברכת 'אשר יצר', לברכה כראוי, מתוך הכתב, בכוונה לא רק שפותחת את שערי השפע בהשלימה למאה ברכות, אלא אף עילאית - מעניקה הגנה בריאותית איכותית וחזקה !

הבה נתחזק בברכת 'אשר יצר', נברכה בכוונה, מתוך הכתב, תוך ריכוז והתבוננות במה שאנחנו מברכים ומוודים, כמה גדול הנס ועד היכן מגעת עוצמת מערכות הגוף המשוכללות שבורא עולם העניק לנו. וככל שנתחזק בברכת 'אשר יצר' כהלכה, כך נזכה לרגעי חיבור נעלים עם אבא שבשמים בעיצומו של כל יום שגרתי, להגנה בריאותית איכותית וטובה, וגם נפתח לעצמנו את שערי השפע -כי הברכה היא המפתח לכל השפע הא-לוקי!